

Advies stelsel van fosfaatrechten

Frits van der Schans

22 maart 2016

Provincie Zuid-Holland heeft eerder gepleit voor een stelsel van fosfaatrechten voor de melkveehouderij dat o.a. grondgebondenheid waardeert en stimuleert, dat bijdraagt aan natuurinclusieve landbouw, dat geen geldelijke waarde toekent aan fosfaatrechten en dat bedrijven bij toekenning of afroaming van rechten ontziet die niet of nauwelijks hebben bijgedragen aan de overschrijding van het fosfaatplafond voor melkvee. Aldus zou de Zuid-Hollandse melkveehouderij zich ontwikkelen in een richting die de provincie voorstaat: grondgebonden, sterke economische basis, maatschappelijk gewaardeerd, innovatief en duurzaam.

Het kabinet heeft op 3 maart 2016 de brief “Nadere invulling van het stelsel van fosfaat voor melkvee” aan de voorzitter van de Tweede Kamer gestuurd. In deze brief schetst de staatssecretaris enkele kaders en doet hij richtinggevende uitspraken voor een nieuw stelsel met fosfaatrechten voor melkvee. Provincie Zuid-Holland verzoekt CLM een korte analyse van de brief van 3 maart 2016 aan de hand van de volgende vragen:

- Wat kan het voorgestelde stelsel van fosfaatrechten betekenen voor de gewenste ontwikkelingsrichting van de melkveehouderij in Zuid-Holland en in welke mate draagt het hieraan bij of doet het hieraan af?
- Bevat het stelsel in voldoende mate prikkels die leiden tot bedrijfsmodellen die duurzaam en toekomstbestendig zijn?
- Op welke punten zijn – vanuit het perspectief van provincie Zuid-Holland – aanpassingen wenselijk en mogelijk?
- Welke – nog niet uitgewerkte – onderdelen kunnen zodanig worden ingevuld dat ze bijdragen aan de door provincie Zuid-Holland gewenste ontwikkelingsrichting?
- Besteed aandacht aan aantal specifieke knelpunten in Zuid-Holland.

Deze notitie geeft op verzoek van provincie Zuid-Holland een reactie op de brief “Nadere invulling van het stelsel van fosfaat voor melkvee” die staatssecretaris Van Dam namens het kabinet op 3 maart 2016 aan de voorzitter van de Tweede Kamer stuurde.

Toekomstbeeld melkveehouderij

Met een inspirerende tekst wordt in de brief van 3 maart 2016 het toekomstbeeld van de melkveehouderij neergezet. Het belang van de melkveehouderij en zuivelindustrie voor de Nederlandse economie wordt belicht, waarbij kwaliteit, efficiëntie, concurrentiekracht en maatschappelijke inbedding worden geroemd. Daarbij gaat de staatssecretaris expliciet in op duurzaamheidsambities van de sector zoals die door Duurzame Zuivelketen (DZK) zijn benoemd. Overigens blijven veel resultaten van DZK vooralsnog achter bij die ambities, getuige de jaarrapportage 2015¹. Daarna geeft de staatssecretaris aan welke maatregelen hij reeds heeft getroffen of die hij in voorbereiding heeft om de verduurzaming van de zuivelketen verder te ondersteunen en faciliteren.

Met deze inleidende passage toont het kabinet visie op de melkveehouderij. Daarbij worden woorden gebruikt als ‘reductie antibiotica gebruik’, ‘evenwicht mestproductie en mestafzet’, ‘geen grondloze groei’, ‘verhoging percentage koeien in de wei’, ‘bedrijfsontwikkeling en

¹ <http://www.duurzamezuivelketen.nl/files/Sectorrapportage%20Duurzame%20Zuivelketen%202014.pdf>

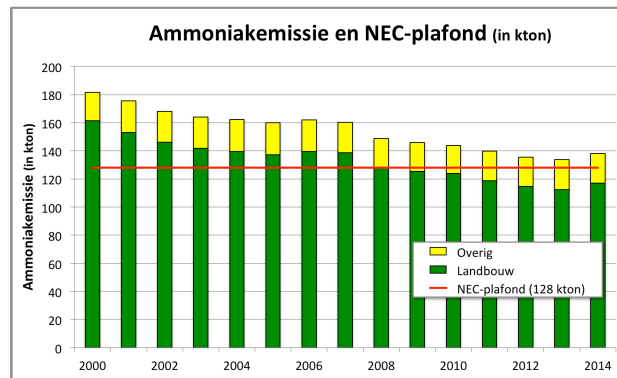
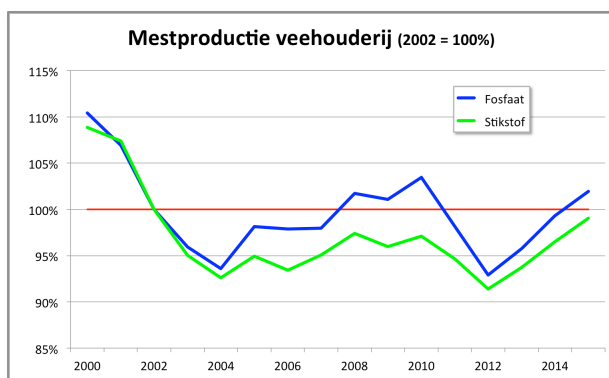
natuurbehoud', 'innovatie' en 'circulaire economie'. Na de beschrijving van (de hoofdlijnen van) het fosfaatrechtensysteem wordt echter niet duidelijk gemaakt of, en zo ja op welke wijze deze visie is doorvertaald in de nadere invulling van het stelsel van fosfaatrechten. Zo is er geen ex-ante evaluatie uitgevoerd, waarmee de effecten van het voorgestelde beleid op de visie van het kabinet zijn onderzocht. Daarmee zijn vragen als wat zijn effecten van het stelsel van fosfaatrechten op 'koeien in de wei' en 'circulaire economie' niet in beeld gebracht.

Kaders voor stelsel fosfaatrechten

Een belangrijk kader voor het stelsel van fosfaatrechten is de afspraak met de EU-commissie over de fosfaatproductie van de Nederlandse veehouderij. Deze afspraak ligt besloten in het uitvoeringsbesluit (16 mei 2014) dat Nederland heeft ontvangen op zijn aanvraag voor een derogatie van de EU-Nitraatrichtlijn voor de periode 2014 tot en met 2017.

“De bevoegde Nederlandse autoriteiten hebben de varkens- en pluimveestapel beperkt en tegelijkertijd toegezegd dat de mestproductie zowel wat stikstof als wat fosfor betreft niet boven het niveau van het jaar 2002 zal uitstijgen. Bovendien zullen de bevoegde Nederlandse autoriteiten er vanaf januari 2015 voor zorgen dat een passend deel van de mestoverschotten uit de zuivelsector wordt verwerkt. Deze maatregelen zijn nodig om ervoor te zorgen dat de toepassing van de huidige derogatie niet leidt tot verdere intensivering.”²

De staatssecretaris wil met het stelsel van fosfaatrechten ervoor zorgen dat Nederland binnen het fosfaatplafond blijft. Hij rept echter niet over het stikstofplafond (niet meer stikstof in mest dan het niveau van 2002) dat in hetzelfde uitvoeringsbesluit is aangegeven. Daarnaast stelt de NEC-richtlijn kaders aan de uitstoot van ammoniak, waarvan het merendeel van de Nederlandse veehouderij afkomstig is. De uitstoot van stikstof van de veehouderij nadert het stikstofplafond en de uitstoot van ammoniak overschrijdt het huidige NEC-plafond met 8% in 2014 (zie onderstaande figuren).

Overigens betekent de overschrijding van het NEC plafond voor ammoniak niet automatisch dat Nederland in gebreke blijft. Het Compendium voor de Leefomgeving³ geeft aan dat er een brede consensus in Europa dat landen niet verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor wijzigingen in de geregistreerde emissiecijfers die niet bekend waren bij het afspreken van de reductiedoelen. Als onderdeel van het herziene Gotenburg protocol⁴ kunnen landen een verzoek tot herberekening van plafonds indienen als landen hierdoor dreigen hun

² EU-Commissie, 16 mei 2014. Uitvoeringsbesluit tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. Kenmerk 2014/291/EU.

³ <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0101-Ammoniakemissie-door-de-land--en-tuinbouw.html?i=5-106>

⁴ Gotenburg protocol 30 november 1999. http://www.unece.org/env/lrtap/multi_h1.html

afspraken niet te kunnen nakomen.

Het reeds of op enige termijn overschrijden van de afgesproken milieugebruiksruimte voor ammoniak en stikstof leidt tot overbelasting van het milieu. Dit zal naar verwachting van CLM tot aanvullende regelgeving voor stikstof en ammoniak (kunnen) leiden.

Aan andere thema's zoals weidegang, natuur, biodiversiteit, klimaat en circulaire economie wordt geen aandacht geschonken binnen het fosfaatrechtenstelsel. Grondgebondenheid vormt de basis voor weidegang, natuur, biodiversiteit en circulaire economie, en is geregeld in de AMvB Grondgebondenheid. Deze AMvB voorkomt weliswaar grondloze groei, maar maakt een aanzienlijke intensivering van de melkveehouderij mogelijk omdat bedrijven kunnen intensiveren tot een mestproductie 2x zo hoog als de plaatsings-/gebruiksruimte. Intensivering schaadt de mogelijkheden en ruimte voor koeien in de wei, natuur en biodiversiteit op melkveebedrijven.

Advies

Neem alle - voor de melkveehouderij relevante - milieukaders en maatschappelijke wensen in ogenschouw bij de invulling van het stelsel van fosfaatrechten. Toets de effecten van het voorgenumen fosfaatrechtenstelsel op die kaders en wensen om ongewenste neveneffecten van het nieuwe stelsel te kunnen voorkomen.

Referentie op basis van dieren

Het kabinet stelt voor om als referentie datum voor de fosfaatrechten op 2 juli 2015 te nemen. Dit wijkt af van zijn eerdere brief⁵ waarin kalenderjaar 2014 als referentie werd genoemd. Door het nemen van 2 juli 2015 als referentie moet duidelijk zijn voor elke veehouder hoeveel dieren met welke melkproductie hij op die datum op zijn naam had staan. De aantallen dieren zijn via I&R bij RVO bekend en dat is duidelijk. Maar de productie per melkkoe (die bepalend is voor de forfaitaire fosfaatexcretie) op 2 juli 2015 is niet bekend. Daarover zijn ondertussen vragen gerezen en het ministerie EZ heeft laten weten uit te gaan van de gemiddelde melkproductie per koe gedurende het kalenderjaar 2015.⁶

Uitgaan van de gemiddelde melkproductie per koe per jaar op basis van de bij RVO bekende gegevens (aantal dieren en de aan de fabriek geleverde melk), stuit op een belangrijk bezwaar bij o.a. de biologische melkveebedrijven. Biologische melkveehouders laten hun kalf langere tijd bij de koe lopen en/of geven kalveren volle melk in plaats van kunstmelk omdat biologische kunstmelk duurder is. De melk die een veehouder aan zijn kalveren geeft wordt niet afgeleverd aan een zuivelfabriek en is daardoor ook niet in beeld bij RVO. Daardoor wordt uitgegaan van een lagere melkproductie en een lagere forfaitaire fosfaatproductie per koe. Het gevolg is dan dat deze (biologische) melkveehouders ca. 2% te weinig fosfaatrechten voor hun melkkoeien krijgen toegewezen.

Advies

Bij het bepalen van de gemiddelde melkproductie per koe op de referentiedatum dient rekening te worden gehouden met (biologische) melkveebedrijven die hun kalveren volle melk geven. Als alternatief kan voor de fosfaatexcretie op de referentiedatum worden uitgegaan van een generieke forfaitaire waarde, los van de feitelijke melkproductie per koe.

⁵ Referentie brief 2 juli 2015

⁶ <http://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2016/3/Fosfaatrecht-gemiddelde-melkproductie-2015-bepalend-2772119W/>

Referentie op basis van grond

Sterk grondgebonden melkveehouders mogen meer mest op hun eigen grond gebruiken dan geproduceerd wordt op het eigen bedrijf. En doordat de referentie voor fosfaatrechten daar geen rekening mee houdt, krijgen zij minder fosfaatrechten toegekend dan die zij nodig hebben om zelf alle mest te produceren ten behoeve van een maximaal toegestane fosfaatbemesting van hun land. Eerder heeft provincie Zuid-Holland ervoor gepleit om het areaal grond dat melkveehouders hebben, mee te nemen bij de bepaling van de referentie. In zijn brief geeft de staatssecretaris aan dat de hoeveelheid grond die een bedrijf heeft, dus of een bedrijf meer of minder grondgebonden is, geen rol speelt bij het vaststellen van de referentie. Wel speelt grondgebondenheid een rol bij de noodzakelijke korting van fosfaatrechten cq het compenseren van die korting. Op het punt grondgebondenheid wordt verderop in deze notitie ingegaan en daar volgt ook een advies.

Knelgevallenvoorziening

De brief van 3 maart 2016 geeft aan dat er een zeer beperkte knelgevallenvoorziening zal worden uitgewerkt. Het gaat dan primair om bedrijven waarvan de ondernemer op het referentiemoment door omstandigheden (bijv. ziekte van ondernemer en/of dieren) minder dieren had. Daarnaast vallen ook recent gestarte bedrijven onder deze voorziening. Zij moeten op de peildatum (bedoeld wordt 'referentiedatum'?!) aantoonbaar onomkeerbare financieringsverplichtingen zijn aangegaan of de veebezetting op de peildatum bestond hoofdzakelijk uit jongvee bedoeld voor melkproductie op het bedrijf. De knelgevallen worden gedeeltelijk gecompenseerd.

Het kabinet heeft de bedoeling dat heel weinig bedrijven een beroep kunnen doen op de knelgevallenvoorziening. Desondanks zal er veel discussie ontstaan bij de nadere uitwerking, bij het vastleggen in de wet en mogelijk zelfs daarna bij de rechter. Het lijkt evenwel uitgesloten dat bedrijven die in de afgelopen jaren zijn gestart of omgeschakeld van regulier bedrijf naar biologisch en/of natuur en daarbij sterk zijn uitgebreid in stalruimte die op de referentiedatum nog niet geheel werd benut, onder deze knelgevallenregeling zullen vallen.

Advies

Een ruimere knelgevallenvoorziening zal meer melkveehouders uitnodigen om er gebruik van te willen maken. Aanvragen die worden gehonoreerd hebben tot gevolg dat fosfaatrechten die aan andere melkveehouders zijn toegekend, verder moeten worden gekort. Daarom wordt niet geadviseerd om te pleiten voor een verruiming van de knelgevallenvoorziening ten behoeve van specifieke Zuid-Hollandse bedrijven.

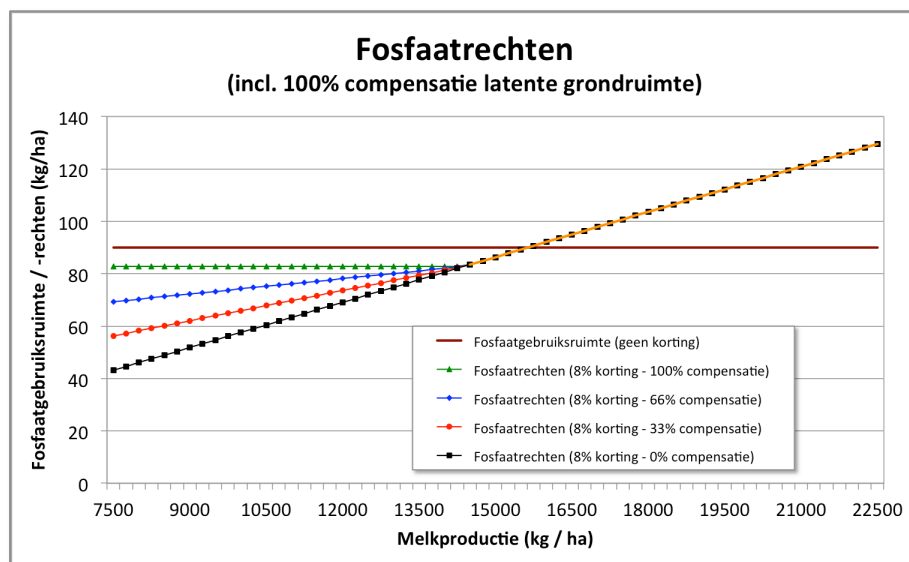
Korting

Met de toekenning van fosfaatrechten op basis van 2 juli 2015 en het instellen van een knelgevallenvoorziening, wordt het fosfaatplafond aanzienlijk overschreden. Er is een korting noodzakelijk en de staatssecretaris gaat uit van een korting tussen de 4% en 8%. Extensieve, grondgebonden bedrijven zullen (deels) worden gecompenseerd voor afroming van rechten die nodig is om de fosfaatproductie onder het plafond te brengen. Wat betekent dit nu voor de toe te kennen fosfaatrechten.

Alle bedrijven krijgen fosfaatrechten op basis van de aantallen dieren op 2 juli 2015 en de bijbehorende forfaitaire waarden toegekend. De grondgebonden bedrijven – die meer fosfaatgebruiksruimte hadden dan forfaitaire fosfaatproductie – worden deels

gecompenseerd voor het verschil tussen de toe te kennen fosfaatrechten en de fosfaatgebruiksruimte. In deze studie is uitgegaan van 4 scenario's met 0%, 33%, 66% en 100% compensatie.

Na het toekennen van de compensatie worden alle bedrijven generiek, dus in gelijke mate, gekort. Daarbij is uitgegaan van een korting van 8%. In onderstaande figuur zijn de verschillende scenario's weergegeven, waarbij voor de fosfaatgebruiksruimte is uitgegaan van grasland met een gemiddelde fosfaattoestand; een gebruiksruimte van 90 kg fosfaat per ha.

Door de korting waar alle bedrijven mee te maken krijgen, kunnen grondgebonden melkveebedrijven hun fosfaatgebruiksruimte niet volledig benutten. Zelfs niet als deze bedrijven 100% worden gecompenseerd. Bij een lagere compensatie komen de bedrijven met een lage veebezetting cq melkproductie per ha veel fosfaatrechten tekort om hun gebruiksruimte te kunnen benutten.

De compensatie van fosfaatrechten voor grondgebonden bedrijven dient plaats te vinden binnen de als maximum gestelde 8% generieke korting. Daarbij lijkt het toekennen van rechten gebaseerd op de referentiedatum en de knelgevallenvoorziening voor te gaan en daarmee zijn fosfaatrechten voor grondgebonden bedrijven het sluitstuk van de berekening.

Advies

Duidelijkheid omtrent de compensatie voor grondgebonden bedrijven is nodig, waarbij een volledige compensatie voor de (meer dan) grondgebonden bedrijven – vanwege de generieke korting op alle fosfaatrechten – gewenst is.

Afoming van fosfaatrechten

Met deze brief geeft het kabinet aan dat de (melkvee)fosfaatrechten vrij verhandelbaar worden, vergelijkbaar met de varkens- en pluimveerechten. Wel zullen de fosfaatrechten bij overdracht met 10% worden afgeroomd. Daarbij zullen de rechten die na medio 2017 (het moment van doorvoering van de generieke korting) worden afgeroomd, in een fosfaatbank terecht komen. Van daaruit zullen rechten beschikbaar worden gesteld aan bedrijven die aan nader te bepalen criteria voldoen. Deze uit de fosfaatbank verkregen rechten zijn niet

overdraagbaar en mogen alleen worden benut voor de productie onder de voorwaarden die bij de verkrijging van de rechten zijn gesteld.

Ten tijde van de melkquotering ging jaarlijks 2 tot 4% van het melkquotum om in andere handen. Bij een stelsel van fosfaatrechten zal dat naar verwachting niet veel meer zijn. Een afroming met 10% leidt daarmee tot een vulling van de fosfaatbank met hooguit 0,2% tot 0,4% per jaar. Dit is equivalent aan fosfaatrechten voor ca. 3.000 tot 6.000 melkkoeien incl. bijbehorend jongvee. Dat lijkt een groot aantal dieren, maar als veel bedrijven aan de criteria van de fosfaatbank voldoen, kunnen slechts weinig bedrijven worden geholpen.

Advies

Om de verduurzaming van melkveehouderij te stimuleren is een substantiële vulling van de fosfaatbank gewenst. Daarvoor is het nodig om de fosfaatrechten bij overdracht met een hoger percentage (bijv. 30% in plaats van 10%) te korten. Door voor de toedeling van fosfaatrechten vanuit de fosfaatbank relatief strenge criteria op korte termijn vast te stellen, weten melkveebedrijven wat de maatschappelijk gewenste ontwikkelingsrichting. Passende criteria – zeker voor de provincie Zuid-Holland – zijn naast volledige grondgebondenheid ook weidegang, natuur en landschap.

Verantwoording van fosfaatrechten

De staatssecretaris geeft in zijn brief aan dat hij de sector de mogelijkheid wil bieden om met een hogere fosfaatefficiëntie ontwikkelingsruimte te verdienen, doordat een veehouder met eenzelfde fosfaatproductie (en dus binnen dezelfde fosfaatrechten) meer melk kan produceren. Het gevolg hiervan is dat de waarde van fosfaatrechten voor fosfaatefficiënte bedrijven hoger is dan voor bedrijven die minder efficiënt zijn. Dat heeft op termijn grote consequenties voor de melkveehouderij in veenweidegebieden.

Het verantwoorden van de fosfaatefficiëntie van het bedrijf is mogelijk met de KringLoopWijzer (KLW). Uit een recente beoordeling van LBI⁷ blijkt dat dit instrument daarvoor nog niet volledig geschikt is. De technische en juridische uitvoerbaarheid en de betrouwbaarheid van dit instrument zijn nog niet verzekerd. En als de KLW alleen wordt gebruikt om te sturen op de fosfaatefficiëntie, dan zal de productie van stikstof in mest en de uitstoot van ammoniak toenemen. Zoals eerder aangegeven heeft de melkveehouderij juist op die terreinen nog maar weinig ontwikkelingsruimte.

Advies

Vraag om duidelijkheid over de effecten op andere milieuthema's van het gebruik van de KLW (of BEX) en maak inzichtelijk dat sturing op een maximale fosfaatefficiëntie ten koste gaat van de melkveehouderij in de veenweiden met (vrijwel) uitsluitend gras en koeien in de wei. Zolang die duidelijkheid er niet is en/of de negatieve effecten niet worden weggenomen, is het niet verantwoord om de KLW te gaan gebruiken.

⁷ <http://www.louisbolk.org/downloads/3106.pdf>

Tot slot

Provincie Zuid-Holland heeft een vijftal concrete vragen aan CLM voorgelegd. Deze notitie geeft impliciet antwoorden op een groot deel van die vragen. En hieronder worden deze vragen nog expliciet beantwoord.

Wat kan het voorgestelde stelsel van fosfaatrechten betekenen voor de gewenste ontwikkelingsrichting van de melkveehouderij in Zuid-Holland? En in welke mate draagt het hieraan bij of doet het hieraan af?

Het stelsel van fosfaatrechten stelt grenzen aan de groei cq de omvang van de melkveehouderij. Het gevolg is dat melkveehouders – net als ten tijde van de melkquotering – met elkaar zullen concurreren om de productieruimte. Dan is het de vraag of melkveehouders in Nederland een gelijke concurrentiepositie hebben.

In Zuid-Holland zijn vrijwel alle melkveehouders grondgebonden en kunnen daardoor enkel door fosfaatrechten aan te kopen hun bedrijf uitbreiden. Dat plaatst deze melkveehouders in een gunstige positie ten opzichte van intensieve melkveehouders die door de eisen van de AMvB Grondgebondenheid niet alleen fosfaatrechten moeten kopen maar ook grond moeten verwerven. Deze laatste groep, die een fosfaatoverschot heeft van 50 kg per ha (globaal overeenkomstig met een intensiteit van meer dan 22.000 kg melk per ha), is niet heel groot. Het concurrentie voordeel van Zuid-Hollandse melkveehouders is derhalve gering.

Naast het concurrentievoordeel hebben Zuid-Hollandse melkveehouders ook een nadeel. Zij hebben uitsluitend of overwegend grasland en weiden de koeien zomers. Het gevolg is een lagere fosfaatefficiëntie op bedrijfsniveau (berekend met de BEX of KringLoopWijzer) waardoor fosfaatrechten voor hen een ca. 10% lagere financiële waarde hebben. Dit zal er toe leiden dat melkveehouders in de intensievere gebieden, met relatief veel mais en de koeien permanent op stal, fosfaatrechten zullen verwerven in veenweidegebieden. Dit geldt niet alleen voor Zuid-Holland maar ook voor andere delen van Nederland.

Bevat het stelsel in voldoende mate prikkels die leiden tot bedrijfsmodellen die duurzaam en toekomstbestendig zijn?

In het stelsel van fosfaatrechten zoals beschreven in de brief van 3 maart 2016 zitten twee elementen die bijdragen aan duurzaamheid en toekomstbestendigheid. Enerzijds gaat het om een gedeeltelijke compensatie van de grondgebonden bedrijven en anderzijds om de inzet van de afgeroomde fosfaatrechten vanuit de fosfaatbank.

Niet duidelijk is hoe groot de compensatie zal zijn van de grondgebonden bedrijven. Het maakt uiteraard veel uit of dat voor eenderde of tweederde zal zijn. Met de inzet van de afgeroomde fosfaatrechten vanuit de fosfaatbank kán een belangrijke prikkel worden gegeven aan duurzaamheid. Daarvoor is het wel gewenst dat voldoende rechten beschikbaar komen (meer afromen dan 10%) en dat voldoende scherpe criteria, voor langere termijn worden vastgelegd.

Op welke punten zijn – vanuit het perspectief van provincie Zuid-Holland – aanpassingen wenselijk en mogelijk? Welke – nog niet uitgewerkte – onderdelen kunnen zodanig worden ingevuld dat ze bijdragen aan de door provincie Zuid-Holland gewenste ontwikkelingsrichting?

De grondgebonden melkveehouderij met koeien in de wei, agrarische natuur en aandacht voor het landschap zijn voor Zuid-Holland belangrijk. Wenselijke en mogelijke aanpassingen zijn dan:

- volledige compensatie voor de latente ruimte op grondgebonden bedrijven, omdat nadat compensatie is verleend alle bedrijven generiek worden gekort;
- toekenning van fosfaatrechten op volledig forfaitaire basis (zonder rekening te houden met het melkproductieniveau van de koeien), hetgeen de implementatie van het stelsel van fosfaatrechten vereenvoudigt en meer recht doet aan extensieve melkveebedrijven en

- (biologische) bedrijven die volle melk aan kun kalveren hebben gevoerd;
- een hoger percentage afroaming van fosfaatrechten bij verhandeling (bijv. 20% of 30%) zodat de fosfaatbank sneller wordt gevuld;
 - duidelijke criteria gerelateerd aan de maatschappelijk gewenste melkveehouderij, op basis waarvan fosfaatrechten uit de fosfaatbank worden toegekend;
 - en geen verantwoording op basis van de bedrijfsspecifieke excretie (BEX of KLW) omdat daarmee Zuid-Hollandse boeren in een financieel nadelige concurrentie positie komen.

Provincie Zuid-Holland heeft zich eerder ingezet voor het verkrijgen van voldoende fosfaatrechten voor melkveebedrijven met een bredere maatschappelijke functie. Voorbeeld daarvan is de natuurboerderij van De Goeij uit Reeuwijk. Wat kan de provincie voor deze bedrijven nu (extra) betekenen?

Binnen de kaders van de brief van 3 maart 2016 zijn enkele punten waar ruimte zit om het stelsel van fosfaatrechten te beïnvloeden. Verruiming van de knelgevallenvoorziening ligt daarbij niet voor de hand omdat dat ertoe zal leiden dat heel veel meer bedrijven aanspraak zullen maken op deze voorziening. En als op basis daarvan veel meer fosfaatrechten worden toegekend, andere bedrijven (generiek) moeten worden gekort.

De punten die hiervoor zijn genoemd pakken vrijwel allemaal gunstig uit voor de door provincie Zuid-Holland geconstateerde specifieke knelgevallen. Bij toekenning meer compensatie voor grondgebondenheid, bij de fosfaatbank meer maatschappelijk gewenste criteria, bij verhandeling een hoger percentage afroemen en vooralsnog geen bedrijfsspecifieke verantwoording met BEX of KLW.